

Doc. dr. mag. Bojan Macuh, Maribor, Republika Slovenija

POTREBNO JE POZNAVATI ISTINU

Krajem januara 2026. navršila se 81 godina od kada su savezničke trupe oslobodile koncentracioni logor Aušvic-Birkenau, u blizini Krakova na jugu Poljske. Prema podacima Memorijalnog muzeja holokausta u Sjedinjenim Američkim Državama (USHMM), nacisti su između 1933. i 1945. uspostavili približno 42.500 logora i geta. Ukupan broj žrtava nacističkog režima procenjuje se na oko 11 do 17 miliona ljudi, od čega je oko 3 miliona stradalo u koncentracionim logorima širom tadašnje Evrope.

Godine 2005. Generalna skupština Ujedinjenih nacija proglasila je 27. januar Međunarodnim danom sećanja na žrtve holokausta. Naime, između aprila 1940. i decembra 1944. u tom logoru tragično je stradalo oko milion i po Jevreja, kao i više hiljada Sinta, Roma i Slovena, među njima i Slovenaca. Zbog toga se nameće zanimljivo, ako ne i fascinantno pitanje o potomcima nacističkih zločinaca, jer ono otkriva duboke psihološke i društvene posledice koje istorija ostavlja. Većina te dece i unuka još je živa, ali su se sa nasleđem svojih predaka suočili na veoma različite načine. Pogledajmo samo nekoliko pojedinaca, iako ih je mnogo više koji ostaju u senci.

Oni koji su se javno distancirali od nacizma i osudili dela svojih predaka

Većina potomaka izabrala je put suočavanja s prošlošću, što je često podrazumevalo bolan raskid sa porodicom. Rainer Höss (unuk Rudolfa Hössa, komandanta Aušvica) jedan je od najistaknutijih kritičara. Javno nastupa protiv neonacizma, posetio je Aušvic i čak se susreo sa preživelim holokausta. Svoju porodicu javno je osudio. Bettina Göring (pranećaka Hermanna Göringa) i njen brat odlučili su se za dobrovoljnu sterilizaciju kako bi, prema njenim rečima, „prekinuli gensku liniju čudovišta“. Živi u SAD i bavi se alternativnom medicinom. Niklas Frank (sin Hansa Franka, krvnika Poljske) već decenijama piše oštre kritike o svom ocu. Njegovo najpoznatije delo nosi naslov *Otac: obračun*, u kojem oca opisuje kao kukavicu i zločinca.

Oni koji su ostali verni ideologiji ili branili roditelje

Manja grupa potomaka branila je dela svojih očeva do kraja života (ili to čini i danas), često u okviru udruženja poput *Stille Hilfe* (Tiha pomoć). Gudrun Burwitz (ćerka Heinricha Himmlera) bila je do svoje smrti 2018. godine poznata kao „nacistička princeza“. Nikada se nije odrekla očevih uverenja i aktivno je pomagala bivšim nacistima u izbegavanju pravde. Edda Göring (ćerka Hermanna Göringa) govorila je o ocu s ljubavlju sve do smrti 2018. godine i odbacivala svaku kritiku na njegov račun, iako se nije direktno bavila politikom. Wolf

Rüdiger Hess (sin Rudolfa Hessa) ceo život je pokušavao da dokaže očevu nevinost i širio teorije zavere o njegovoj smrti u zatvoru Špandau. Mnogi među njima jednostavno su promenili prezimena, preselili se (često u Južnu Ameriku ili SAD) i pokušali da žive normalnim životom bez tereta prošlosti.

Uloga potomaka nacista u današnjem društvu

Danas ti potomci nemaju nikakvu političku moć u Nemačkoj. Nemačko društvo izuzetno je netolerantno prema neonacizmu, te bi svaki pokušaj političkog delovanja na osnovu porodičnog imena unapred bio osuđen na propast. Iako se u njihovom obrazovanju period Drugog svetskog rata često obrađuje samo u osnovnim crtama, a nacizam, genocid, logori i milioni žrtava nedovoljno detaljno, upravo povodom godišnjica najvećih zločina informacije dopiru sa svih strana – ako već ne iz same države Nemačke.

Mnogi potomci suočili su se sa svojom prošlošću kroz terapijski rad, a neki su se čak preobratali u judaizam i preselili u Izrael.

Pored već pomenutih pojedinaca, postoje i drugi specifični fenomeni i uloge koje potomci nacista imaju u savremenom društvu. Njihovi putevi često su ispunjeni neobičnim preokretima – od verskih konverzija do korporativne odgovornosti.

Jedan od najironičnijih i psihološki najdubljih odgovora jeste odluka pojedinih potomaka da prihvate veru onih koje su njihovi preci pokušali da istrebe. Katrin Himmler (pranećaka Heinricha Himmlera), na primer, udala se za Jevrejina, potomka preživelih iz holokausta. Napisala je knjigu *Braća Himmler*, u kojoj je razotkrila da čitava porodica (ne samo Heinrich) nije bila zavedena, već aktivno uključena u zločine. Matthias Göring (rođak Hermanna Göringa) prešao je u judaizam, preselio se u Izrael i nosi kipu. Javno govori o tome kako je tim činom prekinuo prokletstvo svoje porodice.

Pitanje naslednika ne odnosi se samo na nacističke političare i generale, već i na vlasnike velikih nemačkih kompanija koje su se obogatile zahvaljujući prisilnom radu u vreme Trećeg rajha. Porodica Quandt (BMW), potomci Josepha Goebbelsa preko njegove supruge Magde iz prvog braka, danas su među najbogatijim porodicama na svetu. Dugo su ćutali o svojoj prošlosti, ali su nakon dokumentarca *Tišina porodice Quandt* bili primorani da osnuju fondove za odštetu i javno priznaju umešanost u nacističku ekonomiju. Porodica Reimann (JAB Holding – kafa Douwe Egberts, Coty) javno je 2019. godine priznala da su njihovi preci bili vatreni nacisti i da su zlostavljali prisilne radnike. Kao odgovor, donirali su više od 10 miliona evra u humanitarne svrhe.

Ispravljanje nepravdi i istina

Neki potomci preuzeli su ulogu aktivnih posrednika u procesu pomirenja. Povezuju se s potomcima žrtava u zajedničkim projektima. Umesto pukog izvinjavanja, zajedno analiziraju kako je sistem zla uopšte mogao da nastane, kako bi se u budućnosti sprečilo njegovo ponavljanje.

Put ka priznanju genocida od strane savremene Nemačke nije bio brz niti samorazumljiv, već dug i bolan proces, koji su u velikoj meri podstakli upravo potomci. Nemačka nije priznala sve preko noći. Tek 1952. godine (Luksemburški sporazum) prvi kancelar Konrad Adenauer potpisao je sporazum o reparacijama sa Izraelom. Iako je to bilo priznanje materijalne odgovornosti, nemačko društvo je tada još uvek ćutalo o ličnoj krivici. Prelomni trenutak dogodio se 1970. godine, kada je kancelar Willy Brandt u Varšavi spontano kleknuo pred spomenikom žrtvama geta. Taj čin bio je vizuelno i moralno priznanje krivice koje je potreslo i svet i Nemačku. Godine 1985, povodom 40. godišnjice završetka rata, tadašnji predsednik Richard von Weizsäcker izjavio je da 8. maj nije bio dan poraza, već dan oslobođenja od nacizma. Time je država zvanično prihvatila odgovornost za prošlost kao deo svog identiteta.

Treba dodati da je u nemačke logore (Dachau, Mauthausen, Ravensbrück, Aušvic) deportovano više od 60.000 Slovenaca. Više od 12.000 njih nikada se nije vratilo. Samo u logoru Mauthausen stradalo je oko 1.500 Slovenaca.

Ipak, ostaje bol i neizmerna tuga prilikom gledanja dokumentarnih zapisa, fotografija i filmova koji svedoče o zločinima nacističke Nemačke, koja se i danas, u savremenom vremenu, mora suočavati s bezbrojnim pitanjima, izvinjavati se i plaćati novčane odštete za sve ono što su učinili njeni prethodnici na čelu s Hitlerom.